

שחקנים

השחקן הצרפתי ביותר

בדיחה הילכה בצרפת לפני מלחמת העולם השנייה, סביב דמותו של ז'אן גאבן, מי שהיה אז כוכב הקולנוע מיספר אחד שם. גאבן, כך נאמר, מכניס לכל חוזה שהוא חותם, סעיף המתנה את מותו בסוף הסרט. כך הוא יכול להבטיח לעצמו את שמירת תדמיתו הרומנטית.

מאז חלפו שנים רבות. דימויו של גאבן השתנה ללא הכר, ומן הצעיר הקשוח בן העם הפשוט, החורק שיניו מול עור לם ומלואו, מתקומם נגד כל הסובב אותו ונאבק עד גשימו האחרונה, הפך גאבן לישו נוקשה, בטוח בעצמו, יציב כסלע, מקפיד יריבו במבט מעיניו החלולות הן שקועות בון קימטי פניו, ושפתיו הקמור צות מעידות על החלטיות נחרצת. כאשר נפטר, לפני שבועיים בגיל 72, אחרי ש" במשך 50 שנה ניצב מול המצלמות, הלך לעולמו בדיוק כפי שחי — במצח נחרש ובמבט צלול. שום חוזה לא יכול היה להבטיח לו מוות נאה יותר, ושום חוזה לא יכול היה לדאוג להספדים נלהבים יותר: כל העיטונות הצרפתיים הסכימה פה אחד שהוא היה האישיות הבולטת ביותר שנתרה לקולנוע שם.

ישלם את המיסים. מי שלא הת ייחס מעולם בקדושה יתירה לעניין זה, היה גאבן עצמו. "אני עובד כדי להבטיח לעצמי זיקנה שלוהה" נהג לומר. "אם אני עדיין משחק, הרי זה משום שאני רוצה לקנות עוד כמה פרות, ולגמור לש" פץ את החוזה. וכדי שיהיה לי כסף לשלם את המיסים", אמר בהודמנות אחרת, תוך כדי שהוא מסביר, בפעם המיידועימה, שחוויתו בנורמנדי יקרה והשובה לו הרבה יותר מכל תפקיד בקולנוע. "אני משתדל לעשות כל מה שנדרש ממני על הצד ה טוב ביותר, ואחריכך להתחלק מהר ככל האפשר מן המקום". אמר פעם לעיתונאי ששאלו לסוד שיטת-המישחק שלו. "אם בכלל בהרתי להיות שחקן, הרי זה משום שהסתבר כי נעים יותר לראות יבננים חשופים של חברות-לעבודה, מאשר לעבוד עבודת-כפיים."

ז'אן גאבן או, כפי שנולד, ז'אן-אלכ" סיס מונקורוזי, ראה את אור העולם ב" רובע רושואר המפוקפק למדי בסאריס, ב-1904. אביו, נגר שהתמחה בייצור גל" גלייככריות, זנח את מיקצועו כדי להפיע, תחת השם ז'וזף גאבן, כומר על הבימה הקלה. אמו, סוחרת-נצות, הפכה אחרי נישואיה בדרנית בבתי-קפה. ז'אן ושלוש אחיותיו גדלו אצל סבתם, שהשתדלה כי מיטב יכולתה לספק לצעירים את החום הביתי, שעה שהורים נמצאו תמיד ב" סיבובי-הופעות.

הישבנים החשופים. מגיל צעיר למד הנער לדאוג לעצמו ולזכויותיו בתי קיפות ובכוח-הזרוע, בסביבה שבה היו אלה התכונות האנושיות החשובות ביותר. הוא עבד כבנאי, פועל שחור, מחסנאי, מגיל 15 סייע בפועל בכלכלת המישפר זה, אבל על מישחק עדיין לא חשב. "בכל פעם שראיתי את אבי לומד תפקידים בעל-פה, הייתי מחליט מחדש שזה לא בשבילי. שיגון טכסטים לא פיתה אותי כלל וכלל..."

אבל בגיל 19 הוא בכליזאת השתכנע לנסות. אביו לקח אותו בידו, הוביל אותו למנהל הפולי ברודר ואמר לו: "תראה, אם אתה יכול להוציא ממנו משהו." לישבנים החשופים היה, ללא-ספק חלק נכבד בהטיית ליבו של הצעיר אל ה במה. הוא החל להופיע כניצב, תפקידיו גדלו במיקצת עם הזמן, והוא קיבל תפקיד קיד באופרטה בשם שלוש נערות עירו מות, לצד מי שהיתה אשתו הראשונה, גאבי בראסה. הוא ניסה כוחו בשירה (תוך חיזוי שקוף למדי של מוריס שוואלייה), וזכה להופיע בצילה של מיסטנגט על בימת מוזן רוד, החל מפלס לעצמו דרך בג'ונגל של כוכבי האופרטה כאשר, ב" שנה-עתי החלו מפיקים סרטים מדברים. הגאננסטר הקלאסי. בין אם ה" קולנוע משך אותו משום שלא צריך היה ללמוד תפקידים ארוכים בעל-פה (די ללמוד סצינה אחת בכל פעם), ובין אם היתה זו המשכורת שפיתתה אותו, מכל מקום, עובדה היא שמאז נכנס לאילוף סרטים, חזר גאבן אל הבמה רק פעם אחת, ב-1949, כדי להופיע במחזה של הנרי ברנשטיין בשם הצמח.

1935 — עם לוקאס ז'ירווי ב"פפה לה מוקו" הגאננסטר הנצחי

פניו, שיבה זרקה בשערותיו, ומשהו הש" תנה כנראה גם במיבנה הנפשי שלו. מארסל קארינה, שעזמו זכה בהצלחות גדו לות כליכך לפני המלחמה, ניסה לשכנע אותו להופיע בשערי הלילה יחד עם מרלן דיטריך. גאבן סירב (לדיברי קארנה היתה זו דיטריך ששיכנעה אותו לעשות כן, משום שסברה כי תפקידה אינו חשוב די הצורך). ותחת זאת הלך לעשות עם ידידתו את מרטין רומניאק, סרט שתוצ" אותו היו שנואות עליו כליכך, עד ש" סופר עליו כאילו קנה בעצמו את העותק השלם היחיד שנתר ממנו, כדי להש" מידו סופית.

גאבן ניתק בסוף הסרט את יחסיו עם דיטריך, שאותה לא שב עוד לראות עד סוף ימיו. וברובמן החלו עבורו שבע שנים רזות, יחסית. "כל החברים הקט" נים שלי עשו כמיטב יכולתם כדי להצר את צעדי". סיפר. היתה זו התקופה שבה ניסה שוב את כוחו על הבמה, ובה נישא, בפעם השלישית והאחרונה, לדוגמנית תמירה מבית האופנה לאנוון, כריסטיאן פורנייה, שילדה לו את שתי הבנות והבן ילדים שבהם חפץ כליכך ולא זכה להם בשני נישואין הקודמים.

העיקש והרגזן. זו היתה התקופה שבה החל רוכש את קרקעותיו בנורמנדי. "ראיתי איך מתמסס הכסף, חברים-לעבור

1934 — ז'אן גאבן עם ג'וזפין בייקר ב"זיו" הצרפתי הנצחי

פניו מסותתים היטב, וסנטרו ההחלטי נעול בהבעה בלתי-מתפשרת. מצא עצמו בין האלילים של הקולנוע הצרפתי, האיש שכל אשה חלמה אודותיו בלילות, וכל גבר התקנא בו בימים.

נוכחות איתנה. סידרת ההצלחות שבאה עד לפרוץ מלחמת-העולם השנייה, לא הותירה עוד כל ספק: גאבן היה הגי בור האמיתי של התקופה. הוא היה נהג הקטר שאינו יכול לשלוט בעצמו, בגירסה המצויינת של רנואר לסיפור של וזהל החיה שבאדם; הוא היה הטייס הפרולי טארי בסרט מפורסם עוד יותר של רנואר, האטלייה הגדולה (סרט זה ובשפל לפי גורקי, של אותו הבמאי, היו שתי דוג" מות יוצאות-דופן לכך שאינו חייב למות בגלגל האחרון); הוא היה העריק המארי הב שנרצח עליידי ביריון בסוף רציף הערפילים, בשל אהבתו לעינה היפות של מישל מורגאן (ידידות אמיצה קשרה את השניים מאז); והוא היה הפועל שהשליך עצמו מן הקומה העליונה של בניין גבוה בסוף השחר עולה לאחר שהרג את האיש שנטל ממנו את אוהבתו. בכלל, דומה כי קשה להעלות על הדעת את הריאליזם הפיוטי של הקולנוע הצרפתי לפני המילי- חמה, ואת הצלחותיהם של מארסל קאר" נה וז'אק פרור, ללא נוכחותו האיתנה והיציבה של גאבן בתפקידים הראשיים. רומן עם דיטריך. עם פרוץ מלחמ" מת-העולם השנייה הספיק גאבן להופיע בעוד סרט אחד בצרפת ואחריכך, כרבים מחבריו-למיקצוע, יצא לחפש מיפלט באר צות-הברית. הוא עשה שם שני סרטים הי" ורבי-פרסומת עם מרלן דיטריך, רומן שנפסק זמנית כאשר התנדב לצבא ה" צרפתי, שירת על מיכלית ואחריכך כי תותחן בחיליהשיריון של גנרל לקרק, שצעד בראש צבאות הברית כדי לשחרר את פאריס.

עם תום הקרבות הסתר, שגאבן נראה לפתע שונה. הקמטים החלו חורשים את

1940 — גאבן עם מישל מורגן ב"ספינת גרר" הידידות הנצחית